

PLODNOST. CESTA K MATEŘSTVÍ¹⁾

Hana Konečná

Ráda jsem kývla na otázku, zda bych napsala pro časopis Demografie svůj názor na knížku „Plodnost. Cesta k mateřství“, kterou napsala Helena Máslová. Věděla jsem z doslechu, že je v Česku gynekoložka, která nesdílí nadšení pro využívání hormonů jako metody první volby antikoncepce i léčby poruch plodnosti, což mi je sympatické. Zdálo se mi, že čtení knihy a následné psaní recenze bude dobrá cesta jak se o práci paní doktorky dozvědět víc.

Přišla dost objemná knížka (261 stránek) s krásným obalem, na zadní straně text jasně naznačující, že půjde o alternativní pohled na věc; alternativní ve smyslu odchylovající se od běžné praxe gynekologických ordinací a center asistované reprodukce. Knižka prý stojí na příbězích z ordinace, v nichž se opakují stejná schémata: „ztráta přirozených instinktů, podcenění hloubky ženské sexuality, úzkost, potřeba kontroly, trvalý stres, zaměření na výkon“. Tučným písmem napsáno, že „autorčin unikátní přístup umožňuje pochopit příčiny neplodnosti ve své komplexitě“. Naprosto souhlasím s tím, že současný obrovský nárůst využívání asistované reprodukce (dále ART) je nesmírně komplexní záležitost, která už teď přináší obrovské psychosociální, etické a právní problémy.

Knižka je bohatá na obrazový materiál nejrůznějšího druhu od fotek celebrit přes obrazy šlechticů, grafy, etnografický materiál, archeologické nálezy, po fotku čuníků v těsných klecích. Nesmírně mne pobavila fotka exprezidenta Gustáva Husáka s popisem „Archetyp gonadoinhibitoru“; to bude šťavnatě čtení, říkala jsem si. Názvy kapitol odpovídají očekávanému obsahu knihy s komplexním pohledem na věc: I. Biologická podstata reprodukce; II. Principy plodnosti; III. Životní cykly a mariánská ikonografie. IV. Psychosomatický profil plodné a neplodné ženy; V. Důvody neplodnosti; VI. Spontánní potrat; VII. Historie z pohledu plodnosti; VIII. Diagnostika; IX. Terapie; X. Naděje; XI. Závěr.

V Úvodu je dost přesný popis situace páru, který začíná hledat odbornou pomoc po marných domácích snahách o otěhotnění a naráží pouze na apatickou lékařskou rutinu. Ovšem na stejné straně popsané vysvětlení toho, proč se stala Marie Terezie královnou, mě poněkud zaskočilo: nebyl následník mužského pohlaví, což autorka spojuje s frigiditou a frustrací Tereziiny matky Alžběty.

Jak jsem dalším čtením zjistila, takových spekulativních tvrzení je v knížce mnoho, mnoho je i nepodložených údajů, neuvedených zdrojů, či zdrojů uvedených, ale problematických. Příklad, str. 50: „Pro plodnost není mentální spojení (milenců, pozn. recenzentky) nutnou podmínkou, ale při pohlavním styku bez mentálního propojení se počne holčička. Pro početí syna je potřeba ženina touha“. Další, str. 156: „Běžný způsob, jak si ženy oslabují energii ledvin, je častý, ale málo satý sex, kdy ženy neprožívají slast a nejsou energeticky napojeny na muže.“ A ještě jedna ukázka: „Naše prababičky měly vyzkoušeno, že v případě nespolehlivé ovulace a menstruace stačilo spát venku pod širým nebem a měsíc se postaral o zbytek“.

Autorka si podle mého názoru také občas odporuje. Například v kapitole Naděje (kterou ale jinak považují za velmi cennou), kde se zabývá ukončením snah o těhotenství, tvrdí na straně 255: „Problém nastává v případě, že lékař či terapeut před sebou vidí ženu zjevně nezpůsobilou k mateřství – fyzicky či psychicky – zjevně kriticky dekompenzovanou, ale nemůže se opřít o žádný laboratorní výsledek či zobrazovací vyšetření. Patologicky anxiózní, manické či obsedantně-kompulzivní prožívání nelze jednoduše kvantifikovat. ... I psychosomatická terapeutická podpora, kde je naděje důležitou položkou, je účinná jen v případě, že sám terapeut si dokáže ženu představit s novorozencem v náručí.“ Ovšem je to v rozporu s tvrzením z kapitoly IV. Psychosomatický profil plodné a neplodné ženy, str. 78: „Plodnost toleruje většinu úrazů, pokud nezasahují pánev. ... Zdá se, že příroda má úplně jiný názor na vhodný psychosomatický profil, než je běžně zažité v naší kultuře. ... přírodní výběr nadržuje ženám s nějakou

1) Máslová, H. 2022. Plodnost. Cesta k mateřství. Brno: CPress. 261 s. ISBN: 978-80-264-3945-5.

základní mírou fyzického zdraví a uvolnění, bez ohledu na to, že jsou třeba nezralé osobnosti bez peněz a zázemí a dítěte se třeba po porodu zřeknou nebo ho odloží do babyboxu či dokonce zabijí.“ Příroda „špatné matky“ protěžuje, ale terapeut by jim měl v mateřství bránit? Je přijatelnější dítě zabít než být úzkostná matka?

Knížka mluví o narůstající neplodnosti v EU a o asi 7 % dětí narozených díky ART (str. 27). Bohužel není jasné, odkud autorka údaj vzala. Sekce asistované reprodukce ČGPS ČLS uváděla na ART konferenci v Brně na podzim 2023 údaj 4,5 % českých dětí narozených díky ART. A to jsme země s dobrým přístupem k ART a poměrně štědrá podpora procedur zdravotními pojišťovkami. Z počtů cyklů ART a počtů takto narozených dětí se navíc nedá usuzovat na úroveň (ne)plodnosti, musí se analyzovat co je to za cykly. České oficiální statistiky (ÚZIS – Asistovaná reprodukce) ukazují už mnoho let stejný počet zahájených cyklů ART s vlastními gametami žadatelského páru. Neprůchodnost vejcovodů, diagnóza, kvůli níž se ART vyvinula, ve vyspělých zemích téměř vymizela díky tomu, že se výrazně omezily záněty v pánvi: operuje se laparoskopicky, porody se vedou šetrně a jako prevence zánětů se využívají antibiotika. Potřeba darovaných spermií pro mladé heterosexuální páry neroste. Hlavním důvodem strmě narůstajícího zájmu o ART ve vyspělých zemích (zatím) není klesající plodnost populace, ale využívání těchto procedur mimo biologické limity, mimo biologickou definici neplodnosti: osobami mimo reprodukční věk, osobami bez partnera a homosexuálními páry.

Při přemýšlení o knize jsem si říkala, že autorka v dobrém úmyslu podat problém komplexně – což je rozhodně pohled, který v současné odborné literatuře postrádám – přecenila své síly. Nelze být odborníkem zároveň na gynekologii, sexuologii, zoologii, ekologii, historii, etnografii, psychologii, demografii, sociologii, atd., a k tomu ještě provést spolehlivou syntézu poznatků. Měla jsem i dlouhé období, kdy jsem si říkala, že knihu nemohu číst, nemohla jsem se na ni ani podívat. Chtěla jsem roli recenzenta odmítnout, protože přece nebudu psát jako odborník do odborného časopisu recenzi na ezo-knihu. Zároveň jsem ale byla přesvědčená, že nejde o „prázdnou ezo-knihu“, psanou člověkem bez odborné erudice, jehož cílem

je buď se obohatit na úkor lidí v nouzi nebo zlepšit si své ego rolí proroka či spasitele přinášejícího skryté Pravdy. Navíc v textu je sice mnoho nepodložených spekulací, ale převažují tvrzení dobře podložená. A přes všechny nepřesnosti a spekulace je obdivuhodný autorčin odborný rozhled, široký záběr a zajímavé snahy o syntézu poznatků z různých oborů.

Sdílím autorčino přesvědčení, že líp se žije těm, kdo žijí život živelně a s nadhledem, kdo přijímají, že život je nevypočitatelný, plný nástrah, často nespravedlivý či zákeřný. Ale nesdílím některé její závěry, například že úzkost sama o sobě může způsobovat neplodnost. Hlavní příčinou současné potřeby lékařské pomoci při početí je odkládání rodičovství do vyššího věku a problémy s nalezením partnera; ano, úzkost zde může být v pozadí, ale není sama o sobě příčinou.

Kdysi mi jedna filosofka vysvětlovala, že filosofie není věda, která má dávat vědecky podložené odpovědi na zásadní lidská témata, ale má klást správné otázky. Paní doktorka na str. 251 v kapitole Naděje říká: „*Náš zvyk manipulovat osud je v případě početí historicky bezprecedentní. Považujeme to za normální, či dokonce za žádoucí. Ovlivňujeme svá těla syntetickými hormony. Bereme si vajíčka cizích žen, vkládáme zárodky svých dětí do cizích děloh.*“ Popírání biologické danosti, pohrdání zkušenostmi předků, nepokora, pohodlnost, o čemž je knížka Plodnost, je dle mého názoru cesta do pekel. Asi by se na knihu Heleny Máslové mělo pohlížet filosofickým pohledem, tedy jako na text, který upozorňuje na velmi vážná témata, jejichž závažnost dokládá mnoha materiály, a klade otázky, na něž bychom měli hledat odpovědi.

Tuto knížku rozhodně nebudu doporučovat zoufalým ženám mezi třicítkou a čtyřicítkou. Copak by jim pomohlo, kdyby se dočetly, že nemohou otěhotnět, protože jsou frustrované a frigidní? Pomůže jim informace, že Gustáv Husák je archetyp gonadoinhibitoru? Určitě ji ale lze doporučovat pedagogům, sociologům, politikům, prostě těm, kdo vychovávají mladou generaci, vyjadřují se ke společenskému vývoji či mají možnost ho ovlivnit, například tvorbou legislativy. Moderní technologie, včetně těch reprodukčních, jsou dobrý sluha, ale umí být velmi zlým pánem. Zaplaťpámbu, že se o tom začíná více mluvit. Takže díky Heleně Máslové za tento příspěvek do debaty.